

Making it True

Rabbi Avi Strausberg – strausberg@hadar.org

I. Make It True

1. Rebbe Nachman, Likutei Etzot, Truth and Faith, 45-45

Faith depends on a person's mouth. We must say we believe — say it out loud! As it is written in the Psalms (89:1) “I will make known Your faithfulness *with my mouth*.” When a person has a crisis of faith, or even passing doubts, it is very good if he says out loud: “I believe.” Just expressing your faith in words is itself one kind of faith. Through doing this you can come to genuine faith, because faith is dependent upon the mouth.

In the same way one should also be very careful never to say anything which implies even a slight lack of faith, let alone complete disbelief. Even if you believe in your heart, you should never express disbelief even as a joke, or even if you are only quoting someone else in order to ridicule them. It is very wrong to do this and it is very damaging to your faith.

האמונה תולה בפה של האדם, שצריך לדבר האמונה בפה, כמו שכתוב: "אודיע אמונתך בפיו". ועל כן כשאדם נופל מאמונה ח"ו, עצה לזה – שידבר האמונה בפיו, שיאמר בפה מלא שהוא מאמין וכו'. כי זה בעצמו שמדבר בפיו דבורי אמונה, זה בעצמו הוא בחינת אמונה. גם על ידי זה זוכה לבוא לאמונה שלמה, כי האמונה תולה בפה של אדם כנ"ל:

וכן להפך ח"ו, צריך לזהר מאד שלא להוציא מפיו איזה דבור של כפירה ואפיקורסות ח"ו, אפלו בדרך ליצנות. דהינו שבלבו הוא מאמין, רק שהוא אומר דבור זה של כפירה בשם אחר, ומתלוץ ממנו. גם זה הוא אסור גדול, כי זה מזיק לאמונה.

2. Rabbi Natan Zvi Finkel, Ohr HaTzafun

Because of this, the Great Assembly established prayer in the language of the present tense: “redeemer of Israel,” “gather of God’s dispersed people Israel,” “builder of Israel,” “the one who returns God’s present to Zion,” and so forth, and not in the future tense because in every time, in every

ומשום כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה את התפילות בלשון הווה: “גואל ישראל”: “מקבץ נדחי עמו ישראל”: “בונה ירושלים”: “המחזיר שכינתו לציון” וכדומה, ולא בלשון עתיד כי בכל זמן, בכל המצבים ובכל הנסיבות, עלינו לראות שה,

situation and in every circumstance, it's upon us to see that God is acting in this moment itself in redeeming Israel and in gathering the disperse and so forth. And anyone who doesn't recognize this is lacking in the foundations of faith. Because of this the Sages say, "Anyone who answers an orphaned amen without knowing to which blessing they answer, their children will be orphans; anyone who recites an abbreviated amen, his days will be abbreviated, truncated his days will be truncated, meaning that one grasps to answer amen before the blessing or isn't precise in enunciating amen, for this person there is serious punishment, because the blessings express the foundations of faith. And this is the true meaning of the word "amen," and if he is not precise in his speech or hesitates, this is a blemish in his faith, and someone who is blemished in their faith, is blemished in their life, and all of their days will be shortened and cut off.	פועל באותה שעה עצמה בגאולת ישראל ובקיבוץ נדחי ישראל וכדומה. ומי שאינו מכיר בזה, חסר לו ביסודות האמונה ומשום כך אמרו חז"ל: "כל העונה אמן יתומה יהיה בניו יתומים: חטופה יתחטפו ימיו: קטופה יתקטפו ימיו" (ברכות מז), והיינו שחוטף לענות "אמן" לפני גמר הברכה או מאחר לענות או אינו מדקדק כביטוי "אמן", ומגיע עונש כה חמור על כך, כי הרי בברכות מתבטאים עיקר יסודות האמונה. וזהו באמת פירושה של המלה "אמן", ואם הוא אינו מדקדק באמירתו או משתהה בזה, הרי זה פגם באמונתו, ומי שפגום באמונה פגומים כאמור כל חייו, וכל ימיו חטופים וקטופים

II. Not Yet Fully True

3. Talmud Bavli Pesahim 50a	תלמוד בבלי פסחים נ.
<i>And YHWH will be king over all the earth. On that day, YHWH will be one and his name will be one.</i> Is that to say that now he is not one? Rabbi Aḥa bar Ḥanina said: The world to come is not like this world. In this world, over good news one says 'blessed who is good and does good', and over bad news one says 'blessed is the truthful judge.' In the world to come – it will all be 'who is good and does good.'	והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, על בשורות טובות אומר 'ברוך הטוב והמטיב', ועל בשורות רעות אומר 'ברוך דיין האמת'. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב.

4. R. Yitzhak Hutner, Pahad Yitshaq, Pesah 60	פחד יצחק, פסח ס
20. ...in relation to the glory of God's unity, there are things that cannot yet be stated with a full voice since they are not suited to the environment in which they are heard. Indeed, the heart convulses over the theme of unity fixed by the sages in our prayers. 'You are one and your name is one' is the liturgy for the Minhah prayer on Shabbat. Yet we know that the prophets, prior to the intervention of the men of the great assembly, did not say 'the mighty and the awesome,' for they knew that Holy Blessed One is truthful and wouldn't speak falsely of him. Thus, as long as they felt that God's providential rule didn't have these qualities of might and awesomeness (with gentiles carousing in the sanctuary, etc.), it was impossible for them to speak of them. Given this, one's heart should falter in considering how we could have fixed in our prayers praise of God's unity. We have explicitly taught that God's providential rule will only have the quality of 'You are one' on 'that day,' while 'this day' does not have such a quality. Even the prophets prior to the men of the great assembly knew that in the future, in the end of days, these qualities of might and awesomeness would come to light; and yet, because in their setting they felt 'where is his might? where is his awesomeness?', speaking of such qualities was deemed to be at odds with God's characteristic truthfulness. As such, faith in a providence of unity on 'that day' cannot suffice to permit fixing reference to God's unity in the prayer while we are still in a world guided by the providence of 'this day.' 21. Yet in truth, when it comes to the quality	כ....בקשר עם שבח האחדות ישנם דיבורים אשר ה"קול רם" נמנע מהם מפאת בלתי היותם בהתאם לערך המצב שבו הם נשמעים. אבל עדיין נסער הוא הלב על עצם האחדות שקבעו חכמים בתפלה. אתה אחד ושמן אחד הוא מטבע תפלת מנחה דשבת. והלא ידענו דנביאים שלפני אנשי כנסת הגדולה לא אמרו הגבור והנורא, כי מתוך שידעו בו בהקב"ה שאמיתי הוא, לא כיזבו בו. ועל כן כל זמן שהיה בדעתם כי הנהגת ההשגחה אינה בבחינת תארים הללו של גבור ונורא, (גויים מכרכרים בהיכלו וגומר) היה להם בלתי אפשרי באמירת תארים הללו. אם כן, יפול לב אדם עליו כיצד אפשר לנו לקבוע בתפלה את שבח האחדות. הלא מפורש שנינו כי הנהגת ההשגחה לפי התאר של "אתה אחד" היא הנהגת ה"יום ההוא", והנהגת ה"יום הזה" אינה לפי בחינת תאר האחדות? – והלא גם הנביאים שלפני אנשי כנסת הגדולה ידעו כי עתידים הם התארים של גבור ונורא להתגלות באחרית הימים, ומכל מקום מכיון שלפי המצב היה בדעתם של הנביאים כי "איה גבורותיו ואיה נוראותיו", היתה אמירתם של תארים הללו נחשבת כמתנגדת למדת האמת של הקב"ה. ונמצא כי אמונת הנהגת האחדות של ה"יום ההוא" אין בידה להתיר כלל את קביעות תאר האחדות בתפלה במצב של הנהגת ה"יום הזה". כא. אמנם לאמיתו של דבר, בנוגע לתאר האחדות לא היה גם בתחלה מקום לשאלה

of unity, there was never a moment – even among the prophets – for the question ‘where is his might?’ For the unity of the people of Israel, evident in the order of things on ‘this day’ is the source for the full coming to light of God’s unity in the order of things on ‘that day.’ And though with the qualities of might and awesomeness we needed the ingenuity of the members of the great assembly to say that ‘these are themselves his might,’ with the quality of unity it is clear that the unity of the people of Israel which is fully apparent, is the paradigm for the fullness of divine unity in the future order of things of “that day.”

22. And here we arrive at the source for the change in language in the liturgy of the Shabbat Minhah prayer. The quality of God’s unity and the unity of God’s name is expressed in a simple statement, while the praise of Israel’s unity is expressed through a rhetorical question. ‘Who is like your nation Israel?’ But this is precisely the point. Since the permissibility of saying ‘You are one and your name is one’ is rooted in the unity of the people of Israel that is apparent in ‘this day,’ therefore the praise of this unity comes by way of rhetorical question, which points to something present and palpable rather than futural and hidden. For it is only because the praise of the unity of Israel is a present and palpable thing that it becomes possible to fix in prayer a praise to the unity of God’s name, whose coming to light is a futural and hidden thing.

מעין "איה גבורותיו." כי אחדותה של כנסת ישראל בעצם הנהגת ה"יום הזה" הוא שרש לגילוי שלמות תאר האחדות בהנהגה של ה"יום ההוא." ואם בנוגע לתארים של גבור ונרא הוצרכנו לחידושם של אנשי כנסת הגדולה כי "הם הם גבורותיו", הנה בנוגע לתאר האחדות, ברור הוא כי אחדותה של כנסת ישראל הנראית לעינינו, היא היא הדוגמא לשלמות הנהגת האחדות של העתיד בעצם הנהגת ה"יום הזה."

כב. וכאן הננו מגיעים לשרש שינוי הלשון במטבע תפלת המנחה דשבת. שמדת אחדותו יתברך ואחדות שמו באה היא בנוסח של הנחה פשוטה בעוד ששבח אחדותם של ישראל בא הוא בנוסח כרוז של שאלה. ומי כעמך ישראל. אלא שהם הם הדברים. מכיון שהיתר אמירת "אתה אחד ושםך אחד" נעוץ הוא באחדותה של כנסת ישראל הנראית לעינינו בעצם ה"יום הזה", לכן בא הוא שבח האחדות של כנסת ישראל בנוסח כרוז של שאלה, המורה על ענין הוה ונוכח, ולא על ענין עתיד ונסתר. כי רק מפאת היות שבח אחדותם של ישראל ענין הוה ונוכח, יתכן לקבוע בתפלה שבח אחדות שמו של מקום, שגילוי הוא בעצם ענין של עתיד ונסתר. והבן היטב.

IV. To Make Believe

5. Talmud Bavli Berakhot 46b

תלמוד בבלי ברכות מו:

Mar Zutra visited the home of Rav Ashi. [Rav Ashi] suffered a loss. [Mar Zutra] opened and blessed: 'Who is good and does good, god of truth, the true judge, who judges with righteousness, takes away with justice, and is the ruler of his world to do in it as he wills, as all his ways are just, that all is his and we are his people and his servants, and in everything we are obligated to thank him and bless him, who repairs the breaches in Israel, he will repair this breach in Israel for life.	מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא, פתח ובריך: הטוב והמטיב, אל אמת דיין אמת, שופט בצדק לוקח במשפט, ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט, שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו, ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו, גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים.

6. Halakhot Gedolot 1 – Laws of Blessings, 9th c.	ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות
We do not say 'who takes away with justice' because Rabbi Ami's teaching that there is no death without sin was definitively contravened.	...ולוקח במשפט לא נימא דאיתותב רבי אמי דאמר אין מיתה בלא חטא.

7. Tosafot Berakhot 46b, s.v. Mar Zutra	תוספות ברכות מו: ד"ה מר זוטרא
The author of the Halakhot Gedolot explained that one should not say [who takes away] 'with justice,' since we hold that there is death without sin and suffering without iniquity. Nevertheless, we shouldn't erase the line for this reason alone.	...ופירש בה"ג דאין לומר במשפט דקיימא לן בפ' במה בהמה יוצאה (דף נה:) דיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ומיהו בכך אין למחקו

8. Avraham Halpi, "A person hangs his yesterday"	אברהם חלפי, "אדם תולה את אתמולו"
A person hangs his yesterday on a peg set in the heart of the wind. Onward. Onward.	אָדָם תּוֹלֵה אֶת אֶתְמוּלוֹ עַל וָתְקוּעַ בְּלִבָּהּ שֶׁל רוּחַ. הֲלָאָה הֲלָאָה.

Delights of as if- if- if only Look, they all bowed, fell at the feet of no-legs-has-he whose rage and roar fill the world. And I too fall and rise, fall and rise, fall and believe with a full faith.	שְׁשׁוּעֵי כְּאֵלוֹ- אֱלֹ- לוֹ רְאִי, הַכֹּל כָּרְעוּ נָפְלוּ אֶל מְרִגְלוֹת שֶׁל אֵין-רַגְלִים-לוֹ שִׁזְעָמוּ וְרַעְמוּ מְלֵא עוֹלָם. וְגַם אֲנִי נוֹפֵל וָקָם, נוֹפֵל וָקָם, נוֹפֵל וּמֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה.